

4.7.2006

Kuusamo 30.7.2006**”Norra Österbotten – Landskapet och dess lantbruk”****Välkommen till Norra Österbotten och Kuusamo!**

Jag är mycket glad över att ni av alla möjliga mötesplatser i världen just valt Kuusamo! – I mitt öppningsanförande har jag för avsikt att berätta för er till ett hurudant landskap ni har kommit. På grund av min egen bakgrund kommer min granskning att ske näringscentrerat.

Alla finska landskap kan säga sig vara som Finland i miniatyr, men bäst passar dethär uttrycket in på Norra Österbotten. Landskapets västra del är låglänt rent av bördig slätt, som under århundradenas lopp stigit ur havet och de östra delarna påminner om Lappland, kargt och till ytstrukturen ett bergslandskap. Klimatet varierar på samma sätt. I väster är växtperioden numera 120 – 130 dygn men här i Kuusamo bara kring 90 dygn. Vid kusten regnar det 500 -600 mm per år och i de östra delarna betydligt mera.

Före detta landshövdingen i Uleåborgs län Abraham Stjernschantz skrev år 1842 bland annat ” Uleåborgs län är utan tvivel vårt fosterlands hårdast prövade län. Orsakerna till detta är ett hårt klimat, befolkningens ringa antal, karg jordmån, en oändlig mängd ouppodlad jord, kärr som utstrålar frost som leder till att skördarna år efter år förstörs, jordbrukarnas sinnen blir nedstämda och fattigdomen breder ut sig, det finns ett ringa antal försäljningsställen för lantbruksprodukter och städer, långa avstånd, brist på vägar som är i skick ... osv”

Skriften fortsätter med en beskrivning av invånarna på området: ” .. hur segt de håller sig till gamla seder och bruk , hur rädda de är för varje förnyelse, hur de har ett långsamt sinnelag, som slappt underkastar sig det som ”komma skall” utan att förstå att idogt arbete och befrielse från fördomar är den enda källan till uppblomstring och upplysning”.

Kloka ord och efter att ha hört dem måste man förundra sig över vad som har hänt under de följande 150 åren när man ser sig omkring. Åt geografien eller klimatet har vi inte kunnat göra något, men näringen har utvecklats, ihärdigt arbete och upplysningen har funnit en god jordmån.

Spåren efter Norra Österbottens äldsta bosättningar är från stenåldern från tidsperioden 3000 – 5000 år före Kristus, då det på detta område verkar att ha bott människor, som har varit välmående och klarat sig genom jakt och fiske. Deras bosättningar har rekonstruerats och de föremål som de använt finns nära Uleåborg på museet i Kierikki. Senare flyttade samerna in på området och de flyttade längre norrut först för några hundra år sedan. Många av namnen i landskapets norra delar härstammar från samernas språk. Samerna drog sig tillbaka på grund

4.7.2006

av att det småningom flyttade in befolkning från såväl Savolax, Tavastland som Karelen och även söderifrån längs kusten.

När Uleåborgs (Oulu) stad grundades 1605, bodde där även en stor mängd, i proportion till folkmängden, inflyttade familjer från utlandet. Uleåborg var förutom att det var en befästningsstad även en livlig internationell handelsplats genom sina goda trafikförbindelser både genom älven och havet. Exportartiklar var tjära och lax och importvaror allt det man inte kunde odla eller producera själv. Av befästningen och gamla hus finns det inte längre mycket kvar i Uleåborg, då staden har brunnit många gånger under historiens lopp, senast 1944 då ryssarna bombarderade staden. Man har ett talesätt om Uleåborgarna, om man vill ha alla som är födda i Uleåborg samlade så skall man tända en eldsvåda, då samlas de för att se på. Då det svenska väldet tog slut och man kom under ryskt herravälde 1807 medförde det inga större förändringar i landskapet på grund av Finlands stora autonomi.

Uleåborg är den största staden i hela Nordkalotten (127 000 invånare) och det verkar som om staden och dess omgivande kommuner skulle fortsätta att växa. Av alla dem som bor i landskapet, knappt 400 000 invånare, bor över hälften på cykelavstånd från Uleåborg. — En orsak till Uleåborgs utveckling under den senaste tiden är att det grundades ett universitet i staden år 1958. Beslutet kritiserades skarp i tiden speciellt från Helsingfors Universitets håll, men beslutet visade sig ha varit det rätta. Universitetets rekryteringsområde omfattar hela Norra Finland och ca $\frac{3}{4}$ av de studerande blir kvar i norr efter sin examen, så det som nämndes i början om folkets okunnighet håller inte längre streck. Universitetet har ca 16 000 studerande.

Bosättningsstrukturen förändrades efter andra världskriget då den del av befolkningen, som bott på områden, som måste avträdas åt Sovjetunionen skulle bosättas. Det kom invånare från de överlåtna områdena i Kuusamo, Karelen och i tillägg hade de män som tjänat vid fronten rätt att lösa in jord för bostadsbyggande och odling. På detta sätt uppstod även stora nya byar, där man idkade lantbruk, i huvudsak boskapsskötsel. Gårdarna var små och ofta hade de dålig jordmån, vilket betydde att jordbruket inte var speciellt lönsamt. Då vi kom till 1960-talet hade landet nått ett läge då det producerades så mycket över det egna landets behov av de centrala jordbruksprodukterna som mjölk, kött, spannmål, att riksdagen stiftade en lag, enligt vilken den som avstod från att bruka jorden kunde få en utbetalad ersättning. Många småbrukare och speciellt de fullvuxna barnen från småbrukarhem for till Sverige för att arbeta där. Största delen av dem är fortfarande där och många byar har nästan blivit öde. En ny Volvo bil på gården under sommaren är ett tecken på från vilken gård man farit till Sverige för att nå välstånd.

Jordbruket blev effektivare och gårdsstorleken ökade genom denna operation. Efter EU – medlemskapet har storleken på gårdarna fortsatt att stiga och den odlade jordens areal är för tillfället 37 hektar i medeltal, i vissa kommuner redan nära 60 hektar, skog har gårdarna i medeltal 66 ha. Före tiden då åkrarna "sattes i paket", som lagen om avträdelser kallades, fanns det ca 28 000 gårdar i landskapet, nu ca 5700. Det fanns under samma tidsperiod över 24 000 mjölkbesättningar, numera 2100 stycken. Besättningsstorleken har naturligtvis även ökat från i medeltal fyra kor till 22. I de nya ladugårdarna finns det minst 50-60 mjölkkor, det vill säga det som en mjölkrobot klarar av att mjölka. Produktionen har ökat i kontrollbesättningar från 3000 kg till över 8800 kg per ko under de senaste 50 åren tack vare aveln och utfodringskunskapen.

Vi producerar mest mjölk och kött av de finska landskapen. Landskapet har genom ett omfattande samarbete redan för flere år sedan gjort upp en lantbruksstrategi, enligt vilken vi koncentrerar oss på grundlantbruket och försöker inte till exempel göra lantbruket

4.7.2006

mångsidigare. Vår målsättning är även att öka vår proportionella andel av den finska primärproduktionen. Denna målsättning har redan uppnåtts, vi fortsätter i alla fall på samma linje. På grund av den linje vi valt har våra lantbruk den minsta mängden binäringar av alla landskap. Å andra sidan leder vi statistiken över ny röjd åker, enbart senaste sommar röjdes det sammanlagt 14 000 hektar ny åker. En tredjedel av gårdarna är sådana gårdar som idkar endast spannmålsodling. Det allmännaste sädeslaget är korn och de senaste nykomlingarna är fodervete och spältvete. Kornets skördenivå är i praktiken 5 000 – 6000 kg/ha hos dem som tar odlingen på allvar. Det statistiska medeltalet är betydligt lägre. Inom den ekologiska odlingen torde vi i hektar mätt leda statistiken.

Under den stora "landsflykten" på 1960 – talet kunde det övriga näringslivet även uppnå en god tillväxt och stora industrianläggningar har grundats både i Uleåborg och Brahestad (Raahe). Efter det att stålförädlingsindustrin Rautaruukki (numera Ruukki) grundats i Brahestad har en småskalig metallindustri utvecklats. Denna lockade till sig strävsamma män från lantgårdarna till sina lönelistor och kombinationen metallarbetare – lantbrukare var inte ovanlig. Vägar byggdes och sågarna samt cellulosa- och pappersfabrikerna behövde råvaror och då produktiviteten inom lantbruket ökade tack vare mekaniseringen fanns det arbetskraft även för hemlandet.

På 1980 – talet började informations- och kommunikationsteknologins (ict) tidsperiod, som har sträckt sig ända tills idag, trots att en del av det enklare monteringsarbetet redan nu har placerats i länder med billigare arbetskraft. Landskapet har på några årtionden ändrat från ett agrart samhälle till ett industriellt, postindustriellt och nu till ett informationssamhälle. För tillfället får en femtedel av den av den arbetsföra arbetskraften, ca 30 000 personer, sin utkomst från industrin, 10 000 inom metallsektorn, 11 000 inom ict-sektorn, resten från den mekaniska träförädlingsindustrin, livsmedelsindustrin osv. Nästan hälften av it-sektorns arbetsplatser finns enbart inom Nokia. Arbetslösheten varierar från kommun till kommun mellan 4 och 16%.

De samhällseliga tjänsterna sysselsätter många. Landskapet har ju 40 kommuner och i varje kommun finns det egen personal för att producera dessa tjänster. Kommunernas privatisering av tjänsterna är endast i sin början. Turistnäringen är den mest betydande privata tjänsten, som redan här i Kuusamo sysselsätter hundratals personer och mer och mer året runt. De övriga tätorterna inom turistnäringen är Uleåborg, Kalajokki och Syöte området i Pudasjärvi.

Den industriella livsmedelsförädlingen i landskapet började i början på 1900 - talet, då jordbrukarna började grunda små andelsmejerier inspirerade av andelsrörelsens ideologi. Dessa har senare växt i storlek och minskat till antalet, så att det nu i landskapet finns två Valio mejerier och ett privat mejeri, som även det från början var ett andelsmejeri. Det Valio mejeri, som finns i Uleåborg, tar även emot största delen av den mjölk, som produceras i Lapplands län. Den ladugård som ligger längst bort från mejeriet ligger på ett avstånd av 600 km. Köttförädlingen utvecklades på samma sätt, men slutresultatet var ur områdets synvinkel sämre; i hela Norra Finland finns det inte något stort slakteri inom andelsrörelsen. Ett nötkreaturs resa till slakteriet kan som längst vara nästan 900km. Några små privata slakterier har envetet hållit sig kvar på området. Det finns även några slakterier för renar.

På 1970 – talet vaknade man till insikt om att man hade en kvalitativ dålig sätt- och matpotatis i Finland. På statsmaktens försorg grundades söder om Uleåborg i Tyrnävä Sättpotatiscentralen (Siemenperunakeskus), till vars uppgifter det hör att producera frisk sättpotatis till stamutsäde för jordbrukarna. I samband med EU – medlemskapet fick ifrågavarande odlingsområde, tre kommuner söder om Uleåborg, High Grade-status, som det finns fyra i tillägg i Europa. Odling

4.7.2006

av sättpotatis har utvecklats till en betydande bisnes på området och även exportkanalerna har öppnats. På området verkar även Raisios potatisförädlingsanläggning, som framställer förädlade produkter både för hushållen och storköken. Den nyaste nykomlingen är en potatisbrännvinsfabrik. Genom hårt arbete har man lyckats höja potatisens hektarskördar från 15 ton till redan 60 ton på trettio år i bruttoskörd per hektar.

I Finland började senaste år en period då flere människor blir pensionerade än det kommer nya unga människor till arbetsmarknaden. Situationen torde vara densamma i andra delar av Väst – Europa som drabbats av krig. I Norra Österbottens är situationen en annan och landskapet utgör ett undantag, denna situation kommer att inträffa här först om tio år. Hos oss föds det mycket barn och en stor del studerar i sitt eget landskap. Som en motsatt sida av saken kan man konstatera att de unga koncentreras till Uleåborg och de flesta kommuner lider av ett flyttningsunderskott. Det finns även kommuner där det finns ett överskott av döda i tillägg till flyttningsunderskottet. Av tre som flyttar i åldern 19 -29 år är i allmänhet två kvinnor, vilket betyder att könsfördelningen är svårt snedvriden och det finns många ensamma män. Unga kvinnor vill i allmänhet inte efter studierna flytta tillbaka till sina födelsetrakter, då det skapas nya arbetsplatser endast inom typiskt manliga branscher. Jordbrukarnas medelålder är lägst i Finland, 45 år. Det sker ungefär 100 generationsskiften per år.

Vi har ca 14 000 andra företag än lantbruksföretag av vilka över 90 % sysselsätter under 10 personer. Bland övriga företagare är generationsskiftena ett större problem än inom lantbruket, då åtminstone 3000 företagare under de närmaste åren kommer att uppnå pensionsåldern. Som sådant intresserar det folk mer än tidigare att bli företagare och det grundas 1000-1500 nya företag på området per år.

Investeringsstakten inom lantbruket är snabb och investeringarna är stora. Ladugårdarnas medelpris ser ut att vara 500 000 – 600 000 €, då det för knappt tio år sedan var detsamma i mark det vill säga en sjättedel. Statens understöd för investeringar är som mest nästan 70 %, men trots det är jag orolig för böndernas skuldbörda och ännu mera orolig för hur de skall orka fortsätta. I samband med att man ökar produktionen ökar också kunskapsbehoven och bonden borde mer än tidigare skaffa sig själv en verkställande direktörs färdigheter, så att det inte som ett sorgligt slutresultat blir skilsmässa, utbrändhet och produktionsstopp. Det behöver inte sägas att det är självklart att ett sådant här exempel inte sporrar den följande generationen att välja samma yrke.

Landskapens framtid sysselsätter tankarna överallt. I år har man med speciell omsorg satt sig in i den framtida framgångens hörnstenar, då vi har gjort upp landskapets lantbruksprogram samt strukturfondsprogrammet för den kommande strukturfondsperioden. Hur skall vi lyckas hålla vår talrika ungdomar här i norr när det öppnas nya arbetsplatser här i ett långsammare tempo än i södra Finland, det kommer att vara den stora frågan som väntar på sin lösning.

En del av de beslut som berör primärproduktionen fattas på global nivå eller EU nivå och en del kan vi påverka själva. Klimatförändringen är fortfarande ett stort frågetecken, men hittills har verkningarna på vårt eget område varit så tillvida positiva, att växtperioden ser ut att ha blivit litet längre och vintrarna har inte varit så stränga som på 1980 - talet. Ändå sjunker nog temperaturen fortfarande varje vinter till kring –30 grader under flere dagar. Gårdsstorleken fortsätter antagligen att stiga under några år och detsamma kan sägas om iveren att bygga stora ladugårdar. Visserligen kan svårigheterna att få mjölkkvoter och det faktum att nivån på investeringsstöden sjunker dämpa denna trend.

4.7.2006

Vi väntar oss även något stort av lantbruksforskningen. I vårt landskap har vi hellre börjat prata om agrobioteknik. Jag är själv mycket förtjust i det senare begreppet, då jag tror, att de stora innovationer som sker i framtiden föds i gränslandet mellan olika vetenskapsområden och teknologier. Som exempel kan jag nämna landskapets egen forskningsstation inom MTT (Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi), där man i samarbete med många andra kretsar med framgång utnyttjat nanoteknologi för att upptäcka potatissjukdomar. Jag ser även att våra bönder inom specialproduktionen har möjlighet att höra konsumentens röst och ta i beaktande de behov en kund har, som köper mat som avviker från medeltalet. Detta förutsätter givetvis att förädlingen och handeln också är med. År från år orkar jag förundra mig över att vi här hos oss klarar oss med två raser bland mjölkorna och två svinraser, kanske det är så att det finns för få av oss här i norr som dyrkar våra magar.

Jag skulle under de kommande åren lägga mera energi på att få kunskapen från forskningen att nå läroinrättningarna och jordbrukarna. Rådgivningsorganisationerna är här i en nyckelställning såsom även de som konsumerar kunskapen det vill säga jordbrukarna. Allt för ofta hör man ännu sägas att det nyaste nya måste man själv söka från utlandet. Jag är också av den åsikten att lantbruket med alla sina egna organisationer fortfarande isolerar sig inom sina egna kretsar , men jag väntar mig åtminstone inom vårt eget landskap en förändring här, då det redan finns tecken på det , såsom exemplet med nanoteknologi som jag nämnde visar.

Detta var Norra Österbotten och dess lantbruk i stora drag. När ni nu vet i ett hurudant område ni befinner er hoppas jag att ni får mera ut av er resa. Jag tillönskar er en lyckad kongress och framgång i ert viktiga arbete.

Leila Helaakoski